

2

Isaac ben Moses, of Vienna, ca. 1200 - ca. 1270

ספר

אור זרוע השלם

לרבינו יצחק ב"ר משה מוינא

הלכות מועדים וזרעים

יוצא לאור במהדורה חדשה ומתוקנת
על פי כתבי יד
עם שינויי נוסחאות, מקורות וביאורים

נלווה אליו קונטרס

מרחיב האור

חידושים וביאורים על ספר אור זרוע
מאת הגאון

רבי **אברהם מארינבערג** זצ"ל
יר"ל לראשונה מכת"י המחבר

מכון תורני ישיבת אור עציון
מכון ירושלים • תשס"ו

אומרים אותם²⁰, כמסקנא דשמעתין דהתם²³ (סוטה מ, א) אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן²⁴ כל האומרין בגבולין אינו אלא טועה. אמר ר' אבהו מריש הוה אמינא להו, כיון דחזינא ליה לר' אבא דמן עכו דלא אמר להו אנא נמי לא

אמרי להו, וכן עשה רבינו יצחק אלפסטי זצ"ל. והפסוקים שהעם אומרים²⁵ בזמן שהכוהנים מכריזין אותן²⁶ אנו²⁷ אין אומרין אותן.

העם בנעילה (במדבר ו, כה) יאר ה' פניו אליך להאיר לך מן חשיכה והיינו סמוך ללילה²¹. וכתב מורי רבינו אב"י העזרי אנו נוהגים שלא לעלות במנחה. ולא דברי השאלתות²².

ואותן הפסוקים המפורשים בפרק אלו נאמרין (סוטה לט, ב - מ, א) ובירושלמי דברכות (פ"א ה"א ד, א-ב) שהעם אומרים בזמן שהכהנים מברכים אותם אין אנו

הלכות תשעה באב

פסק שתייה¹ ומה טעם (ההלים יא, ג) כי השתות יהרסון. הרי לך ראייה שהיו נוהגין שלא לשתות יין מראש חדש אב, והוא הדין שהיו נמנעין מלאכול בשר כי אין שמחה אלא בבשר וכן מלרחוץ. מיהו רב נסים גאון² לא גריס חמר אלא גריס דלא למישתי עמרא³ ופירושו לשון או בשתי או בערב, אבל בשתיית יין

תיד) מתני' (תענית כו, ב) משנכנס אב ממעטין בשמחה. וכבר נהגו העם שלא לאכול בשר שלא לשתות יין⁴ ושלא לרחוץ² משנכנס ראש חדש אב. ויש לנו סמך למנהג דאמרין פרק קמא דמכילתין ירושלמי²² (תענית פ"א ה"ו ו, א) אמר רב זעירא נשייא דנהיגו דלא למישתי חמר³ מן דאב עליל⁴ מנהג שבו

- ט שעולין לדוכן 27. אנו: ו אנו ב ואני
- 1. שלא: ד ושלא 2. ירושלמי: ד בירושלמי
- 3. חמר: פ חמרא 4. דאב עליל: פ דעיל אב
- 5. עמרא: א חמר פ חמרי

- 21. וכוהנים... כפיהן: ט ועולין לדוכן 22. אבל לא: ט ולא 23. כמסקנא... דהתם: פ במסקנא דשמעתא התם 24. אמר ר' יוחנן: א פ חטר 25. שהעם אומרים: ט שאומרים 26. שהכוהנים מברכין אותן:

המנהגים והטור והרמ"א הביאו רק את המנהג שמביא רבינו. בשו"ת תרומת הדשן (סי' קנ) דייק מלשון רבינו שאסור לרחוץ אפילו בצונן, ואע"פ שמשלשון הרמב"ם משמע שאסור רק בחמין, כשם שרבינו חולק שתחילת העינוי היא בר"ח אב ולא בשבוע שחל בו, כך חולק ואוסר גם רחיצה בצונן. ובשערים המצוינים בהלכה (קכב, יב) שכתב שכל מים שהוא פחות מחמימות הרוק [37 מעלות צלזיוס], זהו בכלל צוננים כמבואר ברמ"א יו"ד (קפח, ד). ועיין בהערת המהדיר בראבי"ה (סי' תתפב עמ' 653 הע' 16) שהוכיח מדברי הראבי"ה (שהוא המקור לדברי רבינו) שאסור רק בחמין.

ג מובא גם בפסחים (פ"ד ה"א). ובמחזור ריטרי (ח"א רסג עמ' 225), סידור רש"י (תה) וכלבו (סב) מובא הירושלמי כך: "אמר מר הני נשי דידן דלא שתו חמרא משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב מנהגא הוא". ושני המנהגים הובאו בשו"ע (א"ח תקנא, ט)

ד חמר - אינו בירושלמי לפנינו, וראה גרסת רב נסים גאון שמביא רבינו להלן.

ה בירושלמי לפנינו - אכן השתייה.

ו הובאו דבריו בראבי"ה (ח"ג תתפא - עמ' 651; תתפב - עמ' 655), מרדכי (תענית תרלג), אגור (תתכט) ובטור (א"ח תקנא, ח), וכן פסקו הרוקח (שי) והשו"ע (א"ח תקנא, ח).

יג מקור דברי רבנו מהראבי"ה (תענית), ובירושלמי שלפנינו מובא כך: "ומניין לנעילה אמר רבי לוי גם כי תרבו תפילה", ופסוק זה מובא שם בענין אחר.

יד בראבי"ה נמצאים הדברים אהרי השאלתות ולפני הירושלמי.

טו כן כתבו: רא"ש (מגילה פ"ג סי' כג), טור ושו"ע (א"ח קכח, כו). והרמ"א (ד"מ קכח אות טו והגה שם) כתב שנהגו לומר, ואולי סמכו עצמם על תשובות הרא"ש (כלל ה, יט), אך מוטב שלא לאמרם אלא דנהגו כן.

טז מגילה (טו, א).

א רבינו כותב שהמנהג לאסור אכילת בשר ושתיית יין מראש חודש אב, וכן הזכירו שיש נוהגים מנהג זה: רב האי גאון (אוצה"ג תענית, תשובות סי' צה), רמב"ם (תענית פ"ה ה, ו), רמב"ן (תורה הארם עמ' רמה מהד' שעוול), ריטב"א (תענית כו, ב ד"ה משנכנס אב), טור ושו"ע (תקנא, ט), וכן פוסקים ההגהות אשרי (תענית פ"ד סי' לב, א) בשם רבינו והרמ"א.

ב ביחס לאיסור רחצה, הרמב"ם (תענית פ"ה ו, ו), הרמב"ן (שם) והריטב"א (שם) ציינו רק את המנהג לאסור בשבוע שחל בו, והמקור למנהג שמביא רבינו לאסור מר"ח הוא בתשובת רבי קלונימוס מרומי (הובאה במעשה הגאונים עמ' 35, שבלי הלקט רסד, דוקח שיב, אגור תתכה) וכן פסקו הראבי"ה (ח"ג תתפב) והמרדכי (תענית תרלט). השו"ע (תקנא, טו) ציין את שני

מתני' (כו. ב) ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת.
 11 פירוש מותרין לכבס וללבוש בשבת אבל לספר
 בחמישי אסור, כדאמר בירושלמי (תענית פ"ד ה"ו כה, ב)
 ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת¹¹. ר' הונא בשם
 רב המנונא אמר לתספורת תייש בה"י, פירוש שאסור
 לספר¹².

שבת שחל תשעה באב להזות¹²
 בתוכה אסור לכבס אפילו להניח,
 ובחמישי¹³ מותר מפני כבוד
 השבת, ולספר אסור¹⁴ אפילו
 בחמישי. ולאחר תשעה באב
 מותר אפילו באותו¹⁵ שבת.
 ואסור¹⁶ ללבוש לבנים¹⁷ בשבוע
 שחל תשעה באב בתוכה¹⁸, אבל
 בשבת מותר.

איתמר (כו. ב) שבת שחל
 תשעה באב להיות
 בתוכה אסור לכבס. (כט.)
 (ב) אמר רב לפניו אסור
 לאחריו מותר, ושמואל
 אמר אפילו לאחריו נמי
 אסור, וקיימא לן כרב'.

תניא (סם) תשעה באב שחל להיות בשבת וכן ערב
 תשעה באב שחל להיות בשבת, אוכל ושותה כל צרכו
 ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת המלך שלמה¹⁹ יא
 בשעתו. ואסור לספר ולכבס מראש חדש אב ועד
 התענית דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר אפילו כל
 החודש כולו אסור, רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו
 אסור אלא אותה שבת בלבד. (סם ל, א) אמר רבא
 הלכה כרבי מאיר והלכה כרבן שמעון בן גמליאל
 ותרוייהו לקולא. וצריכא, דאי אשמעינן (בסעודה
 דמפסיק בה, הוא אמינא אפילו מצפרא)²⁰ 21 הלכה
 כרבי מאיר הוה אמינא אפילו מראש חדש²¹, קא

לא איירי כלל. אף על פי כן נהגו אבותינו שלא
 לאכול בשר ושלא לשחות יין ושלא לרחוץ. ואין אנו
 רשאין לשנות ממנהג אבותינו, כדאמר התם
 בירושלמי (סם) אמר רב חנינא כל הדברים מנהג אעין
 דשיטין⁶ הויין במגדל [צבעיאיא]⁷. אתון ושאלון לרב
 חנינא חבריהון דרבנן מהו למיעבד בהו עבידתא, אמר
 לון מכיון שנהגו אבותיכם איסור אל תשנו ממנהג
 אבותיכם. הלכך הכא נמי הואיל ונהגו אבותינו שלא
 לאכול בשר ושלא לשחות יין ושלא לרחוץ משנכנס
 אב, אין אנו רשאין לשנות משום שנאמר (משלי א, ח)
 ואל תטוש תורת אמך.

והכי נמי אמרינן בפרק
 מקום שנהגו (פסחים ג, ב)
 גבי בני בישן דנהוג
 דלא הוו אזלי מצור
 משנכנס אב ממעמין בשמחה.
 ונהגו אבותינו⁸ שלא לאכול בשר
 ושלא⁹ לשחות יין ושלא לרחוץ
 משנכנס ראש חדש אב, ואין אנו
 רשאין לשנות.

לצידין במעלי שבתא. L
 מתני' (כו. ב) שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה
 אסורין לספר ולכבס. (סם כט, ב) אמר רב נחמן לא שנו
 אלא לכבס וללבוש אבל לכבס ולהניח עד אחר תשעה
 באב מותר, ורב ששת אמר אפילו לכבס ולהניח אסור,
 והלכתא כרב ששת'. שלח רב יצחק בר יעקב בר גיורי
 משמיה דר' יוחנן אף על פי שאמרו כלי פשתן אין
 בהם¹⁰ משום גיהוץ, אסור ללבושן בשבת שחל תשעה
 באב להיות בתוכה.

- 6. דשיטין: א פ שיטין 7. [צבעיאיא]: א ובעיאי א
- צבעיאיא 8. אבותינו: נ רבותי 9. ושלא: ב ולא
- 10. בהם: א חסר פ בהן 11. פירוש מותרין לכבס...
- מפני כבוד השבת: פ חסר 12. להיות: ו נ ב חסר
- 13. ובחמישי: נ בחמישי 14. אסור: ו ב נ חסר

- 15. באותו: ב באותה 16. ואסור: ב אסור
- 17. לבנים: ב בגדים לבנים 18. בתוכה: ו בתוכו נ
- לתוכה 19. המלך שלמה: ד שלמה המלך
- 20. (בסעודה... מצפרא): א פ חסר 21. הלכה... מראש
- חדש: ד [הלכה... מראש חדש]

בשם רבינו. ועי' בביאור הלכה (תקנא, ג ד"ה וכן לכבוד
 שבת) שהקשה על שיטת רבינו ונשאך בצע"ג, וראה
 בהערות המהדיר בריטב"א (סם) שהאריך בביאור
 שיטת רבינו.
 י רמב"ם (תענית פ"ה, ו), שו"ע (אור"ח תקנא, ד) ומצד המנהג
 אסור לבני אשכנז עד חצות היום (מג"א תקנא, ס"ק א: מ"ב
 תקנא ס"ק לו).
 יא תוספתא תענית (פ"ג, יב), רי"ף (תענית ט, ב), רמב"ם
 (תענית פ"ה, ח), רא"ש (תענית פ"ד סי' כ), שו"ע (אור"ח תקנא, י).
 רבנו הביא דין זה בהל' עירובין (סי' קפ אחת ה), ור' כהל'
 אבילות (סי' תלו) שדן האם מותר תשמיש המיטה בתשעה
 באב שחל בשבת.

ז רמב"ם (תענית פ"ה, ו), טור ושו"ע (תקנא, ג).
 ח לפנינו הגרסא היא: ר' יונה בשם רב המנונא לתספורת
 הושבה. ועיין במהדיר הריטב"א (מהד' מו' הרב קוק עמ' קפד
 הע' 150) שבירר באורך שיטת רבינו ומשמעות שינוי
 הגירסה לשיטתו.
 ט מהמש' (תענית כו, ב) משמע שהיתר ביום חמישי
 הוא על תספורת וכיבוס, ובברייתא (כט, ב) מדובר רק
 על כיבוס, ונחלקו הראשונים האם תספורת מותרת.
 שיטת התוס' (ל, א ד"ה ותרוייהו) והריטב"א (תענית כו, ב
 ד"ה ובחמישי) שמותר להסתפר ביום חמישי, ומרש"י
 (תענית כו, ב ד"ה בחמישי) משמע כרבינו שרק כיבוס
 מותר ותספורת אסורה וכן כתב הג' אשרי (פ"ד סי' לב)

5

Eliezer ben Joel, hg-Liv, of Bonn, 12th/13th cent.

ספר ראבי"ה

הוא

אבי העזרי

לרבינו אליעזר ברבינו יואל הלוי ז"ל

כרך שני

פסחים יומא ר"ה מגילה סוכה ביצה

חגיגה מו"ק תענית

תי"ב - תתצ"א

יו"ל בהגהה מחודשת מתוך כת"י

עם הגהות והערות

על ידי

דוד בהגאון ר' שריה שליט"א דבליצקי

בני-ברק תשמ"ה

אסור לאכול בשר ואסור לשתות יין ואסור לרחוץ. ומסיים בתוספתא פרק בתרא דמכילתין (ה"א) וכל שאין בו משום ט' באב מותר לאכול בשר ולשתות יין ולרחוץ ולסוך רבי ישמעאל ברבי יוסי משום אביו כל שעה שמותר לאכול מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו. ומסתמא הילכתא כרבנן, ואפילו רבי ישמעאל לא פליג אלא בערב תשעה באב קודם סעודה המפסקת^ט, אבל קודם לכן שרי לכולי עלמא. ותניא כל מצות שנוהגין באבל נוהגין בתשעה באב אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, משמע דדוקא ביום תשעה באב. ומיהו יש ירושלמי שכתוב בו^י נשיא דנהגו דלא למישתי חמרא מן דאב עליל מנהג^ט, אבל רבינו ניסים לא גריס חמרא, ופירש נמי^י או בשתי או בערב. ויש מרבותינו שנסתפקו בדברים הללו והנראה בעיני כתבתי אני המחבר.

תתפג

בירושלמי (פ"ד ה"ו) גרסינן שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת רבי יונה אמר לתספורת חוש בה^ט, פירוש שאסור

לאחריו אסור^ט, הכא הוה ליה שבת אחרת כיון שראוי להיות בשבת, ולפניו לא הוי. ובתרווייהו לקולא, כדפסק נמי רבא בתרווייהו לקולא כדפרישית לעיל^ט. ואם חל תשעה באב בערב שבת, כגון עובדא דרבי עקיבא^ט ועל פי הראיה או על ידי עיבור החדש, קיימא לן שבחמישי מותרין לכבס^ט מפני כבוד השבת ולהניח עד השבת. שאם חל ברביעי או בשלישי פשיטא שלאחריו מותרים אפילו בלא מפני כבוד השבת^ט.

נהגו^ט אבותינו שלא לרחוץ מראש חודש. ועלינו לקיים משום אל תטוש תורת אמך. וכן נהגו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין^ט. ולא מכח איסור חכמי התלמודים^ט, דאף על גב דפסקינן^ט הלכה כרבי מאיר דאמר נוהג אבל מראש חודש ועד התענית, ואוקמינן בתרווייהו לקולא, ואם כן לכל הפחות שבת שחל תשעה באב בתוכה לפניו נוהג אבילות, ואבל אסור בחמין כדאמרינן בפרק קמא דמכילתין^ט, גרסי^ט הדברים דנוהג אבל דנקט לענין סיפור וכיבוס דוקא, דכי היכי דשרי בנעילת הסנדל ובתשמיש המטה עד תשעה באב הכי נמי ברחיצה וסיכה. ותניא בשמעתין (ל ע"א) כל שהוא משום תשעה באב

תענית. זח. וכ"ה בראב"ן דקפ"ב ע"ב: דממעטין בשמחה ואין שמחה אלא בבשר ויין ואיכא דנהגו מי"ז בתמוז כנגד ג' שבועים שהתענה יחזקאל וגם מיום שהובקעה העיר. ועי' לקמן סי' תתפו ד"ה ויש ורס"י תתפת. זט. בכ"ל כני הוגה חכמי הת"ת. ז. כמובא לעיל רס"י תתפא. זא. ע"ל רס"י תתסד דכל גופו גם בצונן אסור. וא"כ מוכח מכאן שהמנהג גם בצונן, כדכתב התרה"ד (הו"ד בבי" תקנא ד"ה כתב אבי העזרי). וצ"ע אמאי כתב רבינו "חמין". זב. כנראה נראין. (רא"א). זג. וכ"כ רבינו לעיל סי' תתנד. (בכ"ל: אחר סעודה המפסקת. וטס"ה). זד. בפרק מקום שנהגו ה"א. ולפנינו בירושלמי ליתא חברא. וכלפנינו כן העתיק רבינו לעיל סי' תצה ורס"י תתפא. זה. ולפ"י מציינו שאסרו מר"ח דברים הנהגים באבל (ר"ל באונן). ועי' משיב שליפ ר"נ כונת הירושלמי "למשתי" היינו אריגה ומטעם מיוחד נאסרה שבו פסקה אבן שתיה. ע"ל סי' תתפא. זו. בכ"ל ליתא זכ"י. ואולי צ"ל זכ"י. והו"ד ר"נ לעיל סי' תתפא ד"ה שלח. ועי' או"ז סי' תיד וטור סי' תקנא שהביאו את פירוש ר"נ על הגירסא דלא למשתי עברא. [וע"ע על פי ר"נ לירושלמי בהערה לסי' תצה]. זו. כן גרס גם באו"ז הל' ת"ב סי' תיד (חייש בה) וכן

שבאצו"י. ועי' להלן שכני מקשה רבינו מר"י אדר"י. זב. אסתם שבוע שחל להיות ט"ב בתוכו (פ"מ שם). זג. רס"י תתפא. ודוגמא בעלמא נקט, דהני תרויהו לא שייכו הכא. זד. עירובין מא ע"א. וע"ל סי' תתעב. זה. במשנה איתא ביתרין ול"נ לא כבוס ולא תספורת. רש"י פי' אכבס, וכי דעק"א (במשנה) ומדהשמיט לספר משמע דתספורת אסור. וכמ"ש בהג"א. והמג"א נתן טעם דבלא"ה אין דרך לספר לכבוד שבת. אבל בתוס' [ל ע"א] מפורש דגם לספר מותר. עכ"ד. וע"ל סי' תתפג ששם כנראה מקור הג"א. זי. וכ"פ רש"י במשנה כו ע"ב ד"ה בחמישי מותרין. [עי' הגמ"י פ"ה מהל' תענית הג' ח שכתבו ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ואיתוקמא בגמ' כגון שחל ט' באב בע"ש. ובמהדורת הר"ש פרנקל ז"ל נוסף: וכן כתב באבי"ה וכן נוהגין כל ישראל. ולכאור' מש"כ וכן נוהגין אין לו מובן שהרי כשאין מקדשין עפ"י הראיה לא משכחת לה כה"ג. ונראה שגליון הוא שנכנס שלא במקומו וקאי על ריש ההגהה דמיירי באיסור לכבס ולהניח, שע"ז כי רבינו לעיל סי' תתפא והלכתא כרב ששת וכו' ונהגו אבותינו איסור בכבוס שלנו וכו']. זו. הובא מכאן בטושו"ע סי' תקנט סע' ט וסע' טז ובאו"ז הל' תענית סי' תיד (ומשם בהג"א בפירקין סי' לב) ובמרדכי סוף

'Abadi, Yitzhak

שו"ת

אור יצחק

כולל

שאלות ותשובות וחקרי הלכות
בעניני או"ח ויו"ד ומעט מעניני אהע"ז וחר"מ
וענינים שונים

מאת

הצעיר יצחק עבאדי
ראש כולל אהל תורה

ירושלים - ליקווד
תשס"ג

שרוצות להחמיר על עצמם אע"פ שפטורות, אבל עיקר הטעם שהם פטורות הוא מפני שהוא רע לולד. וגם בזה אני חוכך כי אולי הטעם שהם פטורות מפני שהם חלשות בטבע, ואף מינקת שגמלה בנה עד כ"ד חודש תהיה פטורה מטעם זה, שאין נפשה חוזרת עליה עד כ"ד חודש [נדה דף ט' ע"א]. וטעם זה שכתבו שהוא רע לולד, הוא כדי לאסור עליהם מלהחמיר על עצמם.

ועיין בב"י כאן [בנדמ"ח סוף עמ' רמ"א] שכתב דר"ת התיר לילדת לאכול בצום גדליה כיון דרשות הוא להתענות לכן מותר לה לאכול [הובא בהגהות מימוניות פ"ה מתענית אות א'], וכתב על זה הב"ח [בנדמ"ח עמ' רמ"ב] דר"ת התיר אף באינה מינקת כגון דמת הולד או גמלתו, והיינו מטעם דהוי כחולה.

והנה לשון זה שכתב הטור [בסי' תקע"ה] לא יאכלו אלא כדי קיום הולד, הוא מן התוספתא פ"ב דתענית ה' י"ב. ואם נפשך לומר שזה באמת עיקר הטעם שפטורות מתענית הוא כדי לקיים הולד, א"כ מה זה שהוסיף התשב"ץ הנ"ל טעם חדש נוסף שמתנוולות בעיני בעליהן, ובתוספתא לא נאמר טעם זה. אלא ודאי דעיקר הטעם הוא מפני שמרגישות חולשה, ועל זה קאמר בתוספתא שאף שמתורות לאכול אעפ"כ לא תאכלנה להתענג אלא לקיום הולד, ואף שברוך כלל בזמנים אלה של הנקה ועבור דרכם וטבעם להתאוות ליותר, על זה קאמר שלא יאכלו למלאות תאוותם אלא כדי הצורך. ומה שכתב התשב"ץ טעמים אחרים, לענ"ד בא להשמיענו דאף אם יש מי שרוצה להחמיר על עצמה ולהתענות, אסור לה בגלל שני טעמים, א' שרע לולד וב' שמתנוולות בעיני בעליהן, וכן משמע מתחילת לשונו שכתב ברע הן עושות, שקאי על אלה שרוצות להחמיר, ותל"מ.

הגר"א על סעיף ו' כתב: נעילת הסנדל לחיה כל לי יום וסיכה לחולה שאין בו סכנה ביום הכיפורים לא גזרו, מפני שהן מדרבנן, ע"כ. וצ"ע לכאורה דכיון שאינם של תענוג יהיה מותר אף אי הוי מדאורייתא. ונראה דכיון דודאי אית ליה הנאה ותענוג אסור אי הוי דאורייתא דסוף סוף נהנה הוא, מה שאין כן אי הוי דרבנן ניחא דלא גזרו בכ"ג.

והנה הר"ן על הרי"ף [ביומא דף א' ע"א מדפ"ה"ר] סובר שכל איסורי יום הכפורים הוי דאורייתא, וכן יש עוד הרבה ראשונים שסוברים כן, ואעפ"כ מותר לחיה משום צנה. ועל כרחק הטעם דכיון שאינו עושה זה לתענוג אלא להציל מהצער מותר.

ועיין זה עדיין צ"ע בגמ' ראש השנה דף כ"ח ע"א ובמאירי שם האריך בזה. ואי"ה אולי נזכה עוד להאריך בזה

שו"ע סעי' ז', כתב המחבר וז"ל: רחיצה אסורה בט' באב בין בחמין בין בצונן אפי' להושיט אצבעו במים אסור. ובסעי' ח' כתב המחבר: טבילה של מצוה בזמנה מותרת, אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה הלכך לא חטבול בו וכן נהגו.

עיין זה של רחיצה לא נתברר לי כראוי, דהנה כל האיסור הוא רק ברחיצה של תענוג, ולכן ברוחץ מפני הלכלוך והטיט שרי. ועיין במג"א [ס"ק י"א] שהוסיף עוד שהנשים מותרות לרחוץ הבשר, ואע"ג שצ"י זה רוחצת ידיה במים. וכן בשו"ע [סעי' י"ב י"ג] התיר לעבור במים עד צוארו אם כשביל רבו או להפסד פירות אבל בחזרה משמירת פירותיו אסור. וכאן יש לשאול, הא כל כוונתו לעבור במים אינו לשם רחיצה ומה אסור יש בדבר, וכל זמן שאינו מכוין לתענוג ליהוי שרי, ועדיין צ"ע.

ואנב דעסקינן ברחיצה לא אוכל להתאפק מלהעיר על מנהג של הרבה אנשים אשר לא מתרחצים מר"ח אב עד העשירי בו, וחושבים שלרחוץ הוא איסור גמור, וגורמים בזה לנוקי שכנים וחלול ה' העולה על כלנה, כי למרבה הצער בימים אלה החום גובר והזיעה מתרבה והריח נודף, וא"א לעמוד גם מחוץ לד' אמותיהם, ולפעמים מתכנסים למקום צבור בבית הכנסת וכדומה וכן באוטובוסים, וקשה לעמוד שם בגלל זה. ואין צורך להאריך בגריעות הדבר ובחילול ה' הגדול שיש בדבר זה.

והנה מפורש בשו"ע שכל הרחיצה שאסורה הוא רק ברחיצה לתענוג אבל להעביר הלכלוך והטיט מותר, ואני מוסיף שזה גם מצוה, וודאי שמותר וצריך להשתמש בסבון וכל דבר שמנקה היטב ובמים חמים. ורחיצה של תענוג נקרא שהולכים לבריכת מים או לים וכדומה לזה.

ועוד דבר צריך להודיע לציבור, שכל בגדי זיעה כגון בגדים הנוגעים בגוף וגם חולצות בכלל זה וק"ו גרבים, כל אלה צריך להחליף בכל יום ואפילו כתשעה באב, ואין איסור יותר בת"ב מכל השבוע בענין זה.

וגם האדם יתרחץ בכל יום בחשעת הימים [חוץ מת"ב] כמו שצריך להתרחץ בכל יום בכל ימות השנה. ואם לא יחליף את בגדיו - בגדי הזיעה - מה הועיל ברחיצתו. ועיין בגמ' בשבת [דף נ' ע"ב] רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונוהו, משום שנאמר [משלי ט"ז ד'] כל פועל ה' למענהו, וכתב שם רש"י בד"ה בשביל קונוהו - לכבוד קונוהו, דכתיב [בראשית א' כ"ז] בצלם אלהים עשה את האדם, ועוד דהרואה בריות נאות אומר ברוך ששכח לו בעולמו, ע"כ. ובדאי שלא דוקא פניו ידיו ורגליו, כי אם כל גופו אינו נקי בודאי הוי כנום זהב באף חזיר, ולא רק שאינו גורם לשבת כוראו אלא גורם לחלול השם. ואומרים עליו אוי לרבו שלמדו

אורי [וי"א ז' כ"ו ז' א].

Rabinovitch Nachum 2., 1928-

שו"ת

שיח נחום

מאת

נחום אליעזר רבינוביץ
בן אמו"ר איתמר זלחה"ה

ראש ישיבת "ברכת משה" מעלה אדומים
מחבר פירוש יד פשוטה על הרמב"ם ושו"ת מלומדי מלחמה

הוצאת מעליות
שע"י ישיבת "ברכת משה"
מעלה אדומים תשס"ח

לד. כיבוס ורחיצה בימי בין המצרים

שאלה

א. האם היום כשהתרגלנו לתנאי היגיינה שונים מבימים עברו, מותר להתרחץ במים חמים מראש חודש אב?

ב. מה הדין לגבי כיבוס בגדים גם לגדולים מראש חודש אב?

תשובה

המשנה העוסקת באיסור כיבוס (תענית ד, ז) עוסקת בשבוע שחל בו תשעה באב בלבד, וכן מוכח בגמרא (תענית כט, ב), אבל בפוסקים הובא שישנם מנהגים להחמיר בכמה דברים מראש חודש אב ויש המחמירים בדברים מסוימים אפילו מי"ז בתמוז.

← א. רחיצה

כתב בשלחן ערוך (או"ח סי' תקנ"א, טז): "יש נוהגים שלא לרחוץ מראש חודש, ויש שאין נמנעין אלא בשבת זו" (וראה ר"ן תענית ט, ב מדפי הרי"ף על דברי הגמ' מותר ורב ששת אמר). ברם, מנהגים שהם משום אכלות ישנה אינם חמורים מחיוב אכלות על קרובים. והנה, גם לאבל על קרוביו, מעיקר הדין האיסטניס מותר לו להתרחץ כל גופו בחמים, כמבואר במשנה (ברכות ב, ו) על רבן גמליאל: "רחץ לילה הראשון שמתה אשתו. אמרו לו, לימדתנו רבינו שאבל אסור לרחוץ. אמר להם, איני כשאר בני אדם, איסטניס אני". ופירש רש"י (ברכות טז, ב): "איסטניס אני – והוא אדם מעונג ומפונק". וביאר הרא"ש (ברכות פרק ב סי' טז): "דכיון שאינו עשוי להתענג מותר לרחוץ בימי אבלו". דין זה מובא בשלחן ערוך (י"ד סי' שפ"ג) אלא שהוסיף שם: "ולא כל מי שאומר איסטניס אני מתירין לו, אלא דוקא שהוא ידוע שהוא איסטניס ומתנהג בנקיות, ואם לא ירחץ יצטער הרבה ויבוא לידי מיחוש".

ולעיל שם (סעיף ב) בעניין סיכה כתב: "אסור לסוך אפילו כל שהוא אם מתכוין לתענוג, אבל אם הוא להעביר הזוהמא – מותר". והואיל ואמרו (מועד קטן טו, ב): "רחיצה בכלל סיכה", נמצא שהוא הטעם לרחיצה שנאסרה משום תענוג והותרה להעביר את הזוהמא (ועיין תוס' שבת לט, ב ד"ה וב"ה).

11

אמנם הרמב"ם השמיט וכתב כך: "רחיצה זו" ופירוש אסטניס – שג בשפוח".

בפירוש "אסטניס", רז מהדורה מבוארת, מסכת ברכ לפסק הרמב"ם בהלכו וראה במה שהאריך שו"א ע"פ שאינו מסוכן).

שמא יש לומר כי גם נ

זאת ועוד, העירני ידי סירחון, וכך כתב בפיר שביעית ב, ד), וכן מבואר הזוהמה מותר", וכן נ שנעשו להעביר ריח ו בזיעתו רוחץ ושף כל ג ויש סיכה להעברת ז שקדמה לכך רחיצה, ו (ה' אבל ה, ג), ובוודאי

הרמב"ם כתב שלהענ שהוא דאורייתא (ראה להסכיר, שלדעתו זה מיחוש קל של צנה, האיסטניס, כי כל מי ש "אסור לסוך מקצת גופו בחמין", כדרך הדין לרחיצה.

מעתה, בימים עברו ר אבל כיום שבכל בית

אמנם הרמב"ם השמיט את דין האיסטניס, אלא שבפירושו המשנה ביאר אחרת מרש"י, וכתב כך: "רחיצה זו (=של רבן גמליאל) היתה במים חמין, לפי שאבל אסור ברחיצת חמין. ופירוש אסטניס – שגופו מצונן; נגזר מן צנה אע"פ שנכתב בסמ"ך, וזה מצוי הרבה בשפות".

בפירוש "אסטניס", ראה מה שביאר ידידי הר"ר דרור פיקסלר (פירוש הרמב"ם למשנה – מהדורה מכוארת, מסכת ברכות, עמ' צז), והראה מההקבלה בין דין כהן גדול במשנה ביומא (ג.ה) לפסק הרמב"ם בהלכות עבודת יום הכפורים (ב.ד) ש"אסטניס" הוא החלש או החולה, וראה במה שהאריך שם (וראה בהלכות שבתת עשור ג, ב, שהותר לחולה לרחוץ כדרכו אע"פ שאינו מסוכן).

שמא יש לומר כי גם נקיות והעברת זוהמה הוא עניין של רפואה.

זאת ועוד, העירני ידידי הר"ר אליעזר רייף, שאת המילה "זוהמה" מפרש רבינו על סירחון, וכך כתב בפירוש המשנה בכורות ו, ב: "מזוהם, שריחו רע" (וראה גם פירוש המשנה שביעית ב, ד), וכן מכואר בהלכות דעות ה, ט: "אבל אם משת בשרו בכושם כדי להעביר את הזוהמה מותר", וכן בהלכות ברכות ט, ח: "ושמן העשוי להעביר את הזוהמה... לפי שנעשו להעביר ריח רע", ובהלכות ביאת המקדש ז, יג: "המזוהם וכהן שהוא מזוהם בזיעתו רוחץ ושוף כל גופו בכושם ועובד". נמצא שיש סיכה לרפואה (ככהל' שבתת עשור ג, ט) ויש סיכה להעברת זוהמה. מעתה, אם הותרה לאבל סיכה להעברת הזוהמה, ברור שקדמה לכך רחיצה, שהרי הרחיצה היא חלק מתהליך הסיכה "הרחיצה קודמת לסיכה" (הל' אבל ה, ג), ובוודאי שהותרה רחיצה לרפואה.

הרמב"ם כתב שלהעביר את הזוהמה מותר (הל' אבל ה, ד), ומשמע אפילו ביום ראשון שהוא דאורייתא (ראה שם הל' א). את השמטת הרמב"ם את דינו של רבן גמליאל אפשר להסביר, שלדעתו ההיתר משום זוהמה הוא כולל יותר, והוא שייך אפילו במי שאין לו מיחוש קל של צנה, והוא תקף גם ביום ראשון, וממילא אין צורך להביא את דין האיסטניס, כי כל מי שהזוהמה מפריעה לו – מותר לו להתרחץ. וראה שכתב (הל' אבל ה, ד): "אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו, ואם להעביר הזוהמה מותר, וכן אסור ברחיצת מקצת גופו בחמין", כדרך שהאיסור לסוך הותר כדי להעביר זוהמה אפילו "כל גופו", הוא הדין לרחיצה.

מעתה, בימים עברו רחיצת כל הגוף, וכיותר בחמין, לא היתה דבר מצוי והיתה לתענוג. אבל כיום שבכל בית יש מקלחת וארחות החיים הם להתקלח בכל יום, ומי שמתאמץ

במים

וכן ברים

שאינ ברם, גם כואר לו, אני. א"ש גובא זירין רבה

ננוג, ככלל המה

12

בהם שיש להגוף צעו
אחת, כתב: "שעתה
קצים בזה ללבוש כת
אלא שאי אפשר לילן
אמנם כתבו התוספור
והזכירו בדבריהם ו
ובימיהם היתה התכב
סי' תתעג), מה שאין כן

נמצא, שהאיסור היות
אבל בוודאי לא על ו
מה שכתבתי בעניין ב
לסיכום: גם לאשכנז
רק בשבוע שחל בו ו
מתשעה באב, שהרי
צריך לומר לבנים, מ
בהם, ואף ללבוש ב
בנחמת ציון וירושלם

ומזיע יש שמתקלח אפילו כמה פעמים ביום, ומי שאינו מקפיד על נקיות כזאת ריחו
נודף ומתחזה בעיני הבריות, הרי שסתם רחיצה בין בחמים ובין בקרים היא לנקיות,
הסרת זוהמה ובקיאיות, ואינה גרועה מסיכה לדעת הרמב"ם, וכל שכן לדעת בעלי
התוספות הואיל ואנו נחשבים כאיסטניסים לנקיות, ואם כך הדין באבלות ממש, כל שכן
באבלות ישנה. לפיכך, כל שהדבר נעשה לשם נקיות ולא לשם תענוג, אין לחלק בין מים
חמים למים קרים (ואדרבה, עתים שבימות הקיץ יש מי שדווקא קילוח במים קרים יש לו
בו משום תענוג).

ב. כיבוס

עוד יש ללמוד מניסוחו של הרמב"ם (הל' אבל ה, ג): "ומניין שהאבל אסור לכבס בגדיו
ולרחוץ גופו ולסוך? שנאמר: 'התאבלי נא ולבשי נא בגדי אבל ואל תסוכי שמן' (שמואל-ב
י"ב, ב), ורחיצה בכלל סיכה, שהרחיצה קודמת לסיכה". הרי מבואר כי שלוש אלה, כיבוס,
רחיצה וסיכה מעניין אהר הם.

וראה בפתחי תשובה (יו"ד סי' שפט אות ב) המביא בשם שו"ת לחמי תורה לר' ישעיהו
באסאן (סי' ל) לגבי האיסור לאבל להחליף בגדים: "היינו דוקא במחליף לתענוג, אבל
אם מחליף לצורך, כגון שהחלוק מלוכלך או משום ערבוביא – שרי אפילו בחול תוך
שבעה ע"י כן, כמו ברחיצה דלא אסור אלא של תענוג".

והא לך לשונו בשו"ת הג"ל בסוף דבריו: "שהרי רחיצה וסיכה כל שהוא להעביר את
הזוהמא מותר כדגרסינן בתענית יג, ב, וגדולה מזו פסקו הפוסקים דמאן דאית ליה
ערבוביא ברישיה מותר לחוף ראשו בחמין דלא גרע מאסטניס שמותר לרחוץ אפילו כל
גופו, והוא מדברי התוס' פ"ב דברכות (טז, ב ד"ה אסטניס)... ואם כן אף בחילוף הבגדים
כשהוא משום לכלוך... ודאי מותר, והסברא מכרעת כן, וכבר כתבו התוס' ז"ל בפרק אלו
מגלחין (כא, א ד"ה אלו דברים) דברייתא דאלו דברים לא השיב תכבוסת משום דהוי בכלל
רחיצה... אלא שזה בבגדים וזה בגוף אבל שתייהם לצורך נקיות... ואע"פ שלא מצאנו זה
מפורש בשום אחד מן הפוסקים הראשונים והאחרונים רק במוהריק"ש הוא לבדו, מכל
מקום הסברא מסייעתו ודברי התוס' ז"ל שרמזנו המה בעוזריו, ולדידי מה שלא בא
הדבר מפורש באמתחת הפוסקים ז"ל אין זה אלא לרוב פשיטותו לפי שהוא דבר הלמד
מדין רחיצה וסיכה וכדכתיבנא".

וראה בערוך השלחן (סי' שפט, ז) המביא את דברי הפתחי תשובה, ומסיק: "לא יעלה על
הדעת לאסור כלל ללבוש כתונת מכובס ופוזמקאות (=גובייב) מכובסים ומכנסים וכיוצא

אורח חיים למעלה למשכיל . אורח צדקה וחיים

Stein, Tar (Me shullam

ספר

ישועות יעקב

חיבור יקר על שלחן ערוך

אורח חיים

חלק ראשון

אשר חיבר מרן הגאון אמיתי רבן של כל בני הגולה נור החכמים הדרת נאונים
יחיד בדורו אין על עפר משלו יעקב משלם וצוקלהיה . בדרכ הגאון
החסיד האמיתי המקובל אלהי המפורסם בכל קצוי ארץ המנוח מיה מרדכי זאב
וצוקלהיה אביד דקק לבוב והגליל .

הספר היקר הלו נרסם זה זמן כבד בשנת תקס"ט ובעת יאנו סכיד כולס נודעו והראשונים ספר חסד וחסד
סתאים לתורתו החביבה והזכה . עתה העיר די את רוח נכדו הרב הגאון הגדול כפי בכל חדרי תורה . ניי
סיה מיה צבי הירש אורינשמחין ניי , להביאם שניה לסהיד ובעד כן שכלל את כל
חקמשונים שנאלו ברסום הראשון והראה את המים סשים והירושלמי , והסיף טפך משלו כמה שנות
הירדשים יקרים : חנות הסתרי הקדוש יעמיד לו שלא תבוש התורה סבי דש וספי זרע זרעו
עד עולם אמן סלה

יעמברג

אורח

צדיקים

כאור

נוגה

לדארי

כאור

החיים

אורח

אורח

לחיים

אורח

החיים

החיים

זהו וכו' צבאור לשון רב האי :

(3) אסור לשמות כסוהין הרביעי
לא חילק בהן בין ים לו

אשר וכו' וזין אין לו ולקמן לכיין אם
ונדו ימי החציה שמהצדן על הגשמים
לא נעשו ומצטרפין צמימ ואסור לבישה
ירושין וכסוהין חילק בין ים לו אשה
זנים. ולענין זנות ציה חתכי דאסור
חילק בין כסרין לזנות ציה חתכיה
מי שחין לו אשה וזנים וכבר הרבישו
קטורה זה החתונים וכראה לי דבאמה
א גורו משום מלוח פריה ורביה או
משום דאסור למיוד בלא אשה והמכסיל
אשה דאיה מלווה על פרי' ורבי' וגם
אין עליה אסור למיוד בלי בבל ואסור
ה צבוליה על חל הנשים כאלקשים למת
צבוליה הששה ע"י כדי שיחכה הצבול ולא
יחל לן שהצבור האשה אסור קל למען
זה הצבול ונראה לי עפ"י מה דמצויאר
שם דהנחה דחן הגשמים כעלמריס אלא
צבול צבול מורה וחד אמר צבול
צוקי צבול צבול צבול כוחסין והכה
ככאורה דאשה לא ייכרי הכי עפ"י
יבחרה פשי' דליתנהו ואף עכ"פ פסיקות
דקיצרניליש צבול דהסכסכים הן צבול
עליהן או צבול אציה סוהין ולהסמלהם
אין דקה וכי פסיקה דקה צבול
אין כוחסין וכימי מורה"ש שהעכיים
אומקין זמן סכסוק דקה צבול והמכס
אשה חף כיה אלהמה וגרושה אין
יעח העניים סומכה עליהם כי אסתכשא
איש אין סופוק ציה לעשות וכמו
צאמרו הליש סופוק צירו לעשו ואשה אין
סופוק ציה לעשות אלא כיון דהאיש
צווי להענינוסשאר דצרי ששייד צבול
צבול אלו ולא נכחי גם האשה ככרה
אמרו ולא חלקו בין איש לאשה אבל צמי
שלא קיים פיור דמלדו ליכא איקורא
ישא אשה כדי לקיים המלוכה גם עלי' לה
צמי זה כיון דחין שייכו איקורא עלה
צומת גריה שהיא ככרת אחרי האיב
צמקס מותר האיש גם עליה אין איסור
אלו צבול דאסור לישא אשה מר"ח עד
אחר ההנתי גסבלי' סייך צבול דלענין
צוין ציה קדשו והפארתינו הנשים
צוויין להחלל כמו הנשים וכמ"ס
קראו לעקונות ולחממות : אשה רבותה

קנה וכו' דצדיקה ליכא קיום מלות פרו
ורבו אסורה להשאף צימים האלו וגם
למי שחול' זמן מועט ובחידושי הארכות
זה צבאור לשכות הפוסקים צענין זה
ואין כאן מקומו :

(2) יש כוהנין שלא לרחן בשבת זו
יש אסור כל רחילה בין צמחין
ובין צלון ולה"ט כי לצדי לא כן ידמה
לאח אבאר עקר הדברים הכה הרמב"ם
ז"ל כח צבאור שכל לכנס לביה המרחן
צבול זו ולשון ליכנס לביה מרחן מורה
על רחילה חמין כמיס התהייר צמימ קין
אחנס הרב כח דנלשון המרדכי צבולאר
דחצולוקאסור לרחן שכח אהא דקאמר
הש"ס צממכה ענינה כל מלות הכוהנין
באלו כושב צבאור וחסור צבוליה
מיסו נכחו בלרחון מריה והיינו דקטיג'לי

הנה וכו' וזהו הדין על פניו
ק"ו) אלא צומתים צמחין וצמקס דניכס חינוך זה צבולו לשמות סנדלה
ובשפודת הלוה כגון מילה ופדין הן וצ"ס הסכה וסמחה ליריבין פוללים נשר
וצומתים יין כל הסייף לקטורה אלו ים לצמח שלם להסוף וצבול סמ' מי צבול סוכה
אין ללכול נשר ויין רק מנין הוללות זה אפי' נכר כי צדי (נכנסים וצבוליה)
ונכר סמ' ימי צבוליה צמחין זה (צ"ע)

יא כל מי שיאכל בשר במקום שנהרג בו אסור מרחן נדר וינשבו נחש :
(ומיחד לשמות כל סכר אפילו של דג סקוים נעמד) :
יב תספירת שבוע זה אחר ראשו ואחר כל שער שבו אסור :
יג ובזמן כל שמעבך את האכילה מותר :
יד אסור לנדולים לספר לקטני ורכבם כמותם בשבת שחל השעה באב
להיות בתוכה :

הנה וכו' וזהו הדין על פניו
ק"ו) אלא צומתים צמחין וצמקס דניכס חינוך זה צבולו לשמות סנדלה
ובשפודת הלוה כגון מילה ופדין הן וצ"ס הסכה וסמחה ליריבין פוללים נשר
וצומתים יין כל הסייף לקטורה אלו ים לצמח שלם להסוף וצבול סמ' מי צבול סוכה
אין ללכול נשר ויין רק מנין הוללות זה אפי' נכר כי צדי (נכנסים וצבוליה)
ונכר סמ' ימי צבוליה צמחין זה (צ"ע)

ה אסור לעבריות לכנס בגדי העכו"ם בשבוע זה
ו כלים הרשים בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של ששן אסור ללבוש
בשבת זה : ולו המצויין מראש מוש' ואיך :
ז יש אופרים שאסור לחקן בגדים הרשים ומעלים הרשים בשבת זה ויש
להחסי בה מראש הורש :

הנה וכו' וזהו הדין על פניו
ק"ו) אלא צומתים צמחין וצמקס דניכס חינוך זה צבולו לשמות סנדלה
ובשפודת הלוה כגון מילה ופדין הן וצ"ס הסכה וסמחה ליריבין פוללים נשר
וצומתים יין כל הסייף לקטורה אלו ים לצמח שלם להסוף וצבול סמ' מי צבול סוכה
אין ללכול נשר ויין רק מנין הוללות זה אפי' נכר כי צדי (נכנסים וצבוליה)
ונכר סמ' ימי צבוליה צמחין זה (צ"ע)

ח נשי דהניג' דלא למישחי (פי' לקור ולעקר הסוסין שהליכן לאורו של
נדר) עמ"א מרעילי אב מבה"א (הוא ה"ל או נכחי או צבול) וכו' וכו' :
לקדח חמס' עד אחר מני' (הכ"ל) למה עלתו) :
ט יש נוהגים שלא ראבוב בשר ושלא לשחית יין בשבת זו : (והוה נסתיך
של יין) (אגורה וצבוליה) ויש שמוספין מראש הרש עד החציה ויש
שמוספין מייז בתמיה :

הנה וכו' וזהו הדין על פניו
ק"ו) אלא צומתים צמחין וצמקס דניכס חינוך זה צבולו לשמות סנדלה
ובשפודת הלוה כגון מילה ופדין הן וצ"ס הסכה וסמחה ליריבין פוללים נשר
וצומתים יין כל הסייף לקטורה אלו ים לצמח שלם להסוף וצבול סמ' מי צבול סוכה
אין ללכול נשר ויין רק מנין הוללות זה אפי' נכר כי צדי (נכנסים וצבוליה)
ונכר סמ' ימי צבוליה צמחין זה (צ"ע)

יא כל מי שיאכל בשר במקום שנהרג בו אסור מרחן נדר וינשבו נחש :
(ומיחד לשמות כל סכר אפילו של דג סקוים נעמד) :
יב תספירת שבוע זה אחר ראשו ואחר כל שער שבו אסור :
יג ובזמן כל שמעבך את האכילה מותר :
יד אסור לנדולים לספר לקטני ורכבם כמותם בשבת שחל השעה באב
להיות בתוכה :

הנה וכו' וזהו הדין על פניו
ק"ו) אלא צומתים צמחין וצמקס דניכס חינוך זה צבולו לשמות סנדלה
ובשפודת הלוה כגון מילה ופדין הן וצ"ס הסכה וסמחה ליריבין פוללים נשר
וצומתים יין כל הסייף לקטורה אלו ים לצמח שלם להסוף וצבול סמ' מי צבול סוכה
אין ללכול נשר ויין רק מנין הוללות זה אפי' נכר כי צדי (נכנסים וצבוליה)
ונכר סמ' ימי צבוליה צמחין זה (צ"ע)

יז טוב ריזהר מלומר שהחינו בין המצרים על פני או על מלבוש אבל עד
מדיון הבן אומר שלא יחסי' הצדקה : (זמן צמי' שלא יעלה אפר מי
נחז שותר לנדר ואלכו זין המלוים) (נתינת זכר סיפ' קס"ג ופסוקה פהניג' :
צריך ליהדר מייז בתמיה עד מי באב מלא לילך יחיד מר' שעות עד
מי' שעות (המס' שנהכ קסג מדיו' שולס) ולא יבו התלמידים בימים
ההם :

הנה וכו' וזהו הדין על פניו
ק"ו) אלא צומתים צמחין וצמקס דניכס חינוך זה צבולו לשמות סנדלה
ובשפודת הלוה כגון מילה ופדין הן וצ"ס הסכה וסמחה ליריבין פוללים נשר
וצומתים יין כל הסייף לקטורה אלו ים לצמח שלם להסוף וצבול סמ' מי צבול סוכה
אין ללכול נשר ויין רק מנין הוללות זה אפי' נכר כי צדי (נכנסים וצבוליה)
ונכר סמ' ימי צבוליה צמחין זה (צ"ע)

ה אסור לעבריות לכנס בגדי העכו"ם בשבוע זה
ו כלים הרשים בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של ששן אסור ללבוש
בשבת זה : ולו המצויין מראש מוש' ואיך :
ז יש אופרים שאסור לחקן בגדים הרשים ומעלים הרשים בשבת זה ויש
להחסי בה מראש הורש :

הנה וכו' וזהו הדין על פניו
ק"ו) אלא צומתים צמחין וצמקס דניכס חינוך זה צבולו לשמות סנדלה
ובשפודת הלוה כגון מילה ופדין הן וצ"ס הסכה וסמחה ליריבין פוללים נשר
וצומתים יין כל הסייף לקטורה אלו ים לצמח שלם להסוף וצבול סמ' מי צבול סוכה
אין ללכול נשר ויין רק מנין הוללות זה אפי' נכר כי צדי (נכנסים וצבוליה)
ונכר סמ' ימי צבוליה צמחין זה (צ"ע)

ח נשי דהניג' דלא למישחי (פי' לקור ולעקר הסוסין שהליכן לאורו של
נדר) עמ"א מרעילי אב מבה"א (הוא ה"ל או נכחי או צבול) וכו' וכו' :
לקדח חמס' עד אחר מני' (הכ"ל) למה עלתו) :
ט יש נוהגים שלא ראבוב בשר ושלא לשחית יין בשבת זו : (והוה נסתיך
של יין) (אגורה וצבוליה) ויש שמוספין מראש הרש עד החציה ויש
שמוספין מייז בתמיה :

הנה וכו' וזהו הדין על פניו
ק"ו) אלא צומתים צמחין וצמקס דניכס חינוך זה צבולו לשמות סנדלה
ובשפודת הלוה כגון מילה ופדין הן וצ"ס הסכה וסמחה ליריבין פוללים נשר
וצומתים יין כל הסייף לקטורה אלו ים לצמח שלם להסוף וצבול סמ' מי צבול סוכה
אין ללכול נשר ויין רק מנין הוללות זה אפי' נכר כי צדי (נכנסים וצבוליה)
ונכר סמ' ימי צבוליה צמחין זה (צ"ע)

יא כל מי שיאכל בשר במקום שנהרג בו אסור מרחן נדר וינשבו נחש :
(ומיחד לשמות כל סכר אפילו של דג סקוים נעמד) :
יב תספירת שבוע זה אחר ראשו ואחר כל שער שבו אסור :
יג ובזמן כל שמעבך את האכילה מותר :
יד אסור לנדולים לספר לקטני ורכבם כמותם בשבת שחל השעה באב
להיות בתוכה :

הנה וכו' וזהו הדין על פניו
ק"ו) אלא צומתים צמחין וצמקס דניכס חינוך זה צבולו לשמות סנדלה
ובשפודת הלוה כגון מילה ופדין הן וצ"ס הסכה וסמחה ליריבין פוללים נשר
וצומתים יין כל הסייף לקטורה אלו ים לצמח שלם להסוף וצבול סמ' מי צבול סוכה
אין ללכול נשר ויין רק מנין הוללות זה אפי' נכר כי צדי (נכנסים וצבוליה)
ונכר סמ' ימי צבוליה צמחין זה (צ"ע)

א"ת ה' גמיה זמ"כ ה' ק"א

איך הלכות תיב תקנב

זרינו לרשות צד סטאנצן לעצול וסרי ספסד חץ סמוח חוקר-חילס צבונן מריח
 פד ספעיגט פרי ספיד פראג גרויס ספי קונלן ורוחלן צנהרות ספיס אין
 למחות ציד סטאנצן לעצול צעטס אז ככיל צהסצוה הארכתי צה :
 (ח) ויהי כל לי יום כו' ספור הניח צעס הרעצין סכסצ ספי סוד לי יום
 ותולה חיל חומר אלף תאכלין אוחו
 סיבן וסיבן אפי' עניא ספי דברי
 רע ספייר ליוגלם לאכל צלום גדלי
 וכחצ סעעס דברלו הילף וילתי
 עיון סס סעצ וסנה לרץ לומר דלף
 פליגי סהדרי דרעצין עיירי צהמרה לריכס
 אני ורבינו סס חייירי חץ צלי אמרה
 לריכס אני ועייב הניח סעוד-דברי רעצין
 דברי ריש תנאחר דלף פליגי סהדרי
 וצנה כחייצ עס סהקסה סד"מ כאן מוק
 דסי' תקיפי דעצור ססד-נצי' אי אפכר
 ליתן סכוס להיולדה וצנה סדבר ככון
 דכאן חייירי צהמרה לריכס אני וסנה
 לפי' מצור מהך-כאן-דצי' לומות אחרים
 מוהרת-חץ צלף אמירה לריכס אני ולקצן
 צפי' תקיפי מצור עור יוסר דכנה
 דנב' לומות אחרים יתנו להי לרות סכוס
 מצור דלף צחי' אומי לריכס-אני
 ספיר דמי וספי' לקצן-ויסססלה סמומי
 דצריצ יתנו סכוס להיולדה ואני סנה
 דהי וצפי' לא כחצ כן רק צני לומות
 אחרים ונס מאלן כרהל דרווקא צהמרה
 לריכס אני מוהרת לאכל סה ככון וצני
 לומות יס לחסי' כמצור מדעס ספיקסי
 חיל סכחצו סהמנהג לסחמיר צח' לסס
 שס אכל צקלה לצר ספי' דשרי
 וכן צני צומות סכדחין יס להקל סוב
 רחסי' צומות מרהשיל סי' ליג וכתב סס
 דרעצין חייירי צהמרה לריכס אני וצני
 סס חולק עמו וחץ צהמרה לריכס חר
 אקור לשעס ריש וכחצ דהילכתא כריה
 ולא ידעתי מניל סה דריה חייירי צהמרה
 לריכס אני וחולק על הרעצין ואדרבה
 כל כמה דאפכר לסעוה דעת ספוסקסי
 להדרי עברי' וככיל לריגא :

ספסדס כל זס מועצ דלף צצירח ליש לחלק צין סל סן לסל סע
 סניח כך צרייח דשוין דאקור לללח ציוסיכ וכן סיל כוונת סרי
 ס'ל-לתי' פיג עקלכות סניחה עשור סלכי ז' עייס יסריה חולק נס
 וקיל דאקור ורצא דלמר דביע מעכל סה חולק על סני אמוראי ז'
 סדבר סעוה על סיוס סה
 חולק על סני אמוראי או
 למר דביע מעכל סה ונימ
 דעקסה דפליגי חיי מעכל ו
 כיע מודיס-אקור-מסוד-מנן
 דפקו צעל ען וצעל
 סלף כדיון עשו כונו דלר
 רצנח חולק על סני אמוראי
 קסח' אפי' יפרשו סני אצורי
 ציוה' ז' וכבר סרגיס צדבר
 ואמנס כוונת סריה דרצי' ז'
 דף קיב סניח סך צרייר
 צעל סעיס וסיב וצקב סקעצ
 צלפלי' וקאמר ספי'ס רישא
 ריי וקאמר חייירי דחייירי צעח
 ורצנח מוקי לה כרימו סו
 לח מנין-צפי' מצור סהדרי
 צמעל סל סעס סיע
 ואמנס לעינה חייירי דמוקי
 אפי' צפיעוה חיל דרצנח
 לומר דלף כרימו וקסה סו
 ציוסיכ סלף אקור וחי'ל-לומר
 סעס לאו מעכל סה סרי מ
 מצור דלף מעכל סל סעס
 לריע וכיון דצקב סקעע פלי
 ומודיס ציוסיכ דאקור ואפי'
 דפליגי צעל סעס חיי' חשבו
 יוסיכ דפליגי צקב סקעע וז
 וספיר כחצ סריה דביע ו
 סני אמוראי דכקבו צעל ש
 אמוראי דכפקו צעל סעס ו
 דמוקי להך צרייח דחוללי
 צמחופס עור וספיר כוכל
 רסי' דעל סעס חולק צדיו
 לכן סל ען חולק גיכ מוק
 סיבואר כן לריד לומר ציוסיכ
 ואמנס עדיין קספ צה דס
 ספי' צדילי ונס לסון ס
 דנח לחך דספיר עברי' סני
 סעס וסיב דלדרי רצנח יקסי
 צעיס להדי' לענין-חיל-דמננ
 סמוח מלוד על סיעט' רס
 דחילק צין סל סעס לקצ
 צצרייח דרעצוה מצורח לסו
 כסר להילס וכלעיד דרף
 דסל דלף מוקי רצנח כחצי ו
 דעדיין יקסה כינח דסמיע
 ססצו בעל לציון חילי' וע
 כרימ' אכל סל סעס פס
 לאוקמי צעחופס עור וכאכ
 סני אלא דצקב סקעע
 רצנח דפליגי חיי בורי'
 סכסח לומר דחסי' כרימ'
 ספי' סס דלי סיד דחי'
 עור דחסי' ספי' חכסו
 סקולה ליפלוג ולחני צדרי'

תקנב יני ערב תשעה באב ובו יב סעיפים

א ערב תשעה באב לא יאכל ארם בסעודה המספקת שאוכלה אחר הצות
 בשר ולא ישתה יין ולא יאכל שני תבשילין ;
 ואף עסקים אחרים ממנע בסמיכת מנה גיגיל לסחם (סוד וני צעס סופי
 ודוקס) וכן לא יאכל אפר סצורו ל' יין ומניס דריס סרוה צעס נסלר פעיס
 כדי סחנה צפריסי (מודי')
ב אסילו כשר שעברו עליו יותר ששני ימים ויליה אחת וכשר
 עופות ודגים מוח מנתו דהיינו שאין לו יותר מפולשה ימים נהגו לאסור ;
ג אסילו בשל סין אחר בשתי סירות טיקרי שני תבשילין וכן יס להחמיד
 וליחזיר משני מינים בקריה אי אלא אם כן הוא דבר שדרכו בכך כל השנה
 כגון אפונן (עני' יסנוים ויגלפי' עני' שונחנים עליהם וצלי' וצרי' ותבשיל
 הגעשה דבר שנאכל כמות שהוא חי טיקרי תבשיל לענין זה : סנה ולין סילוח
 צין ללי להצול צענין זה : (מודי' הלכות ט' סגז)
ד סתי' לאכול סירות כשהם חיים אסילו כמה מינים ;

ה נוהגים לאכול ערשם עם ביצים מבושלים בחובם שהם מאכלי אבלים
 ויש נוהגים לאכול גלים קשים סעס גיכ תאכל סגלים : (נהגות מיינוגי פיס)
ו מי שאסור לו לא יאכל בסעודה המספקת אלא סח חריב במלח וקחתן
 של סיס ;

ז ויש ספסיין לסלן אחר חלה פס צעלר ולאכני על סס ויגנס ססן ונעיר :
 בהגו לי' שב על גבי קרקע בסעודה המספקת ; (ולין לריד לסלן מנעלוד)
 (הנהגות מיינוגי ורעניס פיי וניי') ;
ח יס ליהר שלא ישוב שלשה לאכול בסעודה המספקת כרי שלא יחייבו
 ציון אלא כל אחר ישנ לבדו ויברך לעצמו ;
ט כר זה בסעודה המספקת שאין דעתו לאכול עור אחריה סעודת קבע
 וכשהוא אחר הצות אכר אם היה קודם הצות או אחר הצות ודעתו
 לאכול אחריה סעודה קבע אין צריך ליהר בדברים הללו ;
 ומנהג כול גליות אסנן לאכול סעודה קטנה קודם מוהת ולפי' מתפלנין
 מנסה ואוכלים סעודה פסקס (ע' צייל) ונהגין להרננס קלח כסעודה דלסנה
 כדי סלף חיק לכה ספגניס סוליל וסוקסיס מנעוד יוס כמו ציוס סכפוסים ויס קלח
 רחיס לה' מודס חוכה כתי' מיהו מי סוכל לסנף עלטו ויודע צעלנו סלף סמעי'
 מייק ל' וכספיר פל עלטו נקלה קודם כן נכס לי ;

י אם חל תשעה באב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחר בשבת
 אוכל בשר ושיה' יין בסעודה המספקת וענה על שלחנו אסילו בסעודה
 שלמה בעת מלכותו (מיה ל' יין להסוק נעוד יוס) (ספי') .
יא מי שקיבל עליו הענית שני ותשי' כר ימה השנה ואינר ערב תשעה
 באב להיות בשני יסאל עד נדרו או ילוה הענינו וסורע ;
 הנפונים ככנו דמפתח עד ספר חפלה נכסס וכולל ספחה המספקת
 קודם ניגס ספחה (נהגות מיינוגי וספי' ס' עייס) וכן נוסצין וספי'
 מי סנהפנה ספניה סלס : (ע' צייל)

יב אין אטרים חיינה ערב פי' באב במנהג סיסוס דאיסר סועד . (ואס סוה
 סעס חץ אעריס דקצק) (מ' צייל וצני' סיס) ;

תקנב דין סעודה המספקת יבו בי סעיפים

א אף על פי שאכל סעודה המספקת סתי' לחזור ולאכול אימי סכל
 עליו בסירוש סרא לאכול עור חיס ;
ב וקנלה צלף חיי'ס קנלה חלף ל' יין להיולד צעסצין : (ני צעס ספח)
ג תשעה באב לילי כיומו לכל דבר ואין אוכלים אלא מבעוד יום ובה' ש
 שלו אסור כיום סכפוסים ;
ד סנה ומסר כספיה וסיכה ונעילת סכנדל עד ג' סהספוס ומיסו צסול נוסצין לסלן
 סכסליס קודס סיער כדרי וסס כול סנה סולניס לפסר ככרי מלגד סליח
 נגור ססוק קודס כדרי (ספוס מיינוגי רק חומר ספלה סכנדל וכו') (פניסניס צעס
 סכר-ס') ונהגו סלף למווד ככר ספספ צעל עמס' ולילך כי אס כדריס ספוסים
 כחעס' צעל ולכן אס פל צעס' ח' ס' פיקי פנות (פ' צייל וצני' סיס) וכן רח' יסיל
 ככר סעפ' צעל ;

תקנב דברים האסורים בתשעה באב ובו יב סעיפים

א תשעה באב אסור בדיעה וסיכה ונעילת סכנדל והשמיש היסוה ואסור
 לקיות כחורה נביאים וכתובים ולשנות כמשנה ובסדרש ובמקרא בהלכות
 באגדות מסוס שנאמר סקודי חיי' ישי'ס מוסחי לב חתינוקות של בית ברכות'ס בו אבל קירא הוא כאיוב ובדברים הרעים
 אינר יס' חיי'ס חתינוקות וספי' חתינוקות ;

(צ) נעילת סכנדל כו' כשאלתי אס

עיהר לללח צמעל סל
 צדריס עשור למדח סרגל וסוה מ'סדק מה
 דינו צפי' ציוסיכ חלח אפר סכנחי
 צפי'ס דעסכ'ס יווא דף קי' צציי'סוה אס
 מוהר לללח צמעל סל סעס ציוסיכ
 ואמרי'סס אני רחסי' חת ריצי' סילף
 צמעל סל סעס ציוסיכ וסאלחיו צה'ל
 מהו וקאמר לי' לי'ס וספי' סס אמוראי'
 סוצח דכפי' צעל סעס צעל קס וכדומה
 ואקסי' ענה מהא דחנן סקעע יולח
 צקצ סנו ורי' אוקר וסוין סאקור לללח
 ציוסיכ ומסרי דביע מעכל סה ור ככר
 דינחח כפל וסחי לחסוי ועייס לח גורכן
 ופיסי' אכל סל סעס לאו מעכל סה
 ועוהר מלחל כפי סכרה מלשון רסי' ז'
 דדוקא צעל סעס מוהר אכל סל ען אקור
 כיון דלכיע מעכל סה ואמנס סרי' קי

נפש הרב

למלאות שנה לפטירת מרן
הרב יוסף דוב הלוי סולוביצ'יק זצ"ל

לקוטי אמרים
תיאורי מעשים
ודברי הערכה

כתובים וערוכים בעזה"י בידי
צבי שכטר

הוצאת בית המדרש ד'פלאטבוש
ירושלים ה'תשנ"ט
הוצאה שלישית

לא רק האבלות על חורבן הבית, אלא על כל הפוגרומים ועל כל החורבנות של כל שנות הגלות כולה.

□ □ □

76 הטור כתב (סי' תקנ"א) בשם אבי העזרי, נהגו אבותינו שלא לרחוץ מ"יח, ויש עלינו לקיים משום אל תטוש תורת אמך. וביאר בזה רבנו בשם אביו הגרמ"ס, ז"ל, דבד"מ ליו"ד (סוף סי' שפ"א) הביא מהראשונים, דאף דמדינא רחיצה אסורה דוקא בשבעה, המנהג הוא שלא לרחוץ כל שלשים, והיות שנהגו האשכנזים לנקוט באבלות של שלשים בטי' הימים, לפיכך נהגו שלא לרחוץ, והוא צירוף של שני המנהגים אהדדי. אך בזה"ו שאין נוהגים למנוע מרחיצה אלא כל שבעה (וכדינא דגמ"י), שוב אין מקום להחמיר ולמנוע מרחיצה בטי' הימים. והרוצה להחמיר על עצמו ולמנוע מלרחוץ עט"ב אחר חצות (כן היה אומר הגרמ"ס) — מהיכא תיתי.

□ □ □

בוואלאזין נהגו בטי"ב לחתום תפילת נחם — בונה ירושלים, ולא לומר מנחם ציון ובונה ירושלים, כי יש בזה משום אין חותמים בשתים (ברכות מט.). וכן מן הנכון לנהוג לדינא.

□ □ □

הרמ"א כתב (בסי' תקנ"ז) שמי שאכל בטי"ב יאמר נחם בברכת המזון. והאחרונים תפסו בכונתו דר"ל שיאמר נחם בתורת מעין המאורע, כמו שמבואר בשו"ע שמי שאכל ביוה"כ יאמר יעלה ויבוא בתורת מעין המאורע. ועיי"ש בשערי תשובה מה שהביא לפקפק בזה. ורבנו אמר בשם דודו הגי"ר מנחם קרקובסקי, ז"ל, שהיה סבור שכונתו רק היתה לומר, שתחת להתחיל את הברכה השלישית בתיבת רחם, שיאמרה בנוסח של נחם. והגי"ר מנחם אף אמר לרבנו, שכשאמר ביאורו בפני הגאון בעל האור שמח, שנהנה מדבריו מאוד. (שמעתי).

□ □ □

באחרונים (עי' משנה ברורה לסי' תקנ"ח) הובאו ב' מנהגים עד כמה יש להמשיך ולנהוג בענייני אבלות עד חצות של עשירי באב, אם רק

במנהגי בין המצרים, או אפילו במנהגי תשעו כהצד השני.

□ □ □

בהרבה מקומות נהגו שבחודש אלול תוקעינן ורק אח"כ אומרים לדוד ד' אורי, וכנראה שטע מצות היום דר"ה, ובפרק לדוד אורי מדברים ו וחג הסוכות הרי בא לאחר היו"ט דר"ה. אכן שהיותר נכון במנהג הזה הוא לתקוע לסוף כל ר והיינו לאחר לדוד אורי.

□ □ □

בענין הסליחות: א] כתב הרמ"א (או"ח מקומות נוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל כ שהביא הטעם על זה, שהמתחיל במצוה אומר האחרונים [עתשו' בנין שלמה סי' ל"ז], דמה ע' דהתם דעוסק במצוה אחת צריך לגמור או שהתחיל, דהיינו תפילת הסליחות, כבר גמרה, מצוות אחרות הן, וכי שמענו דין שכזה, שמ שבת ויו"ט מתפלל אף מוסף ואף מנחה פ אתמהה.

והנראה לומר בזה, דתפילת מנחה אין לו מוסף, וכן תפילת מוסף אין לה שום קשר עם שייך לומר שבכל שבת ויו"ט שהשי"ץ שהתפלי גם מוסף וגם מנחה מטעם המתחיל במצוה ו אך בסליחות נראה לומר, דאם למשל ישכים ו ילך לו לישון ולא יתפלל לא שחרית ולא מנחה הסליחות לא יצא, דכל יסוד ענין הסליחות הי תפילות היום. ומאחר שכן, שפיר ניחא סו סליחות יתפלל גם שחרית וגם מנחה, דהכל ה הן ההקדמה לשאר תפילות היום, ושפיר שייך אומרים לו לגמור כל אותה המצוה.

הליכות שלמה

אסופת הלכות והליכות, תיחושים והערות
מאת רבנו הגדול שר התורה
מרן הגאון הדסיד
רבי שלמה זלמן אויערבאך זלה"ה

מתוך ספריו הגדולים ומכתב ידו
מהדפס בשמו בשאר ספרים ומכתבי תלמידיו

על

מועדי השנה

ניסן - אב

נלקט, נסדר ונערך בעזרת השם יתברך
ע"י נכדיו

יצחק בהג"ד יהודה טרנר אהרן בהג"ד מרדכי אויערבאך

בהוצאת ישיבת "הליכות שלמה" תל-אביב

מהדורת פריעדמאן

עיה"ק ירושלם ת"ו
תשס"ז

תיקון בגדים

טז. כגד שנקרע או שנפרם, מותר לתקנו כב 50.

יז. נהגו למעט בצחצוח הנעלים, אבל לכבוד שבת מצחצחין כרגיל כג 53.

רחיצה

7 יח. אף מי שההמנעות מרחיצה גורמת לו צער, אין לו להקל משום כך כלל כד

דבר הלכה

מצעוד מועד בגדים מגוהלים כיון שהימים הם מקוימים, משא"כ באבלות. ועיין צפי תלמיד הר"י מפאר"ו למו"ק כ"ג ע"א (ד"ה אחד נלים) שלהדיא חילק בין שבוע שחל בו ט' באב לאסור, ובין אבלות דשרי, עיי"ש 49. כב. דמש"כ הרמ"א (סי' תקנ"א ס"ז) דתיקון בגדים אסור, היינו עשייתם והתקנתם מחדש, אבל תיקון קלקול צנגד ישן או תפירת כפתור שנחסר וכדו' אינם בכלל האיסור 51. ועדשות משקפים, אם עליו להחליפן להטיב ראייתו רשאי, שהרי זה לצורך בריאותו (וה"ה דשרי אף בחול המועד), אבל המסגרת

כל שלא נשתברה וכדו' אין להחליפה צימים אלו 52. כג. ואע"פ שאין איסור ברור בנחמ"ט זה אפי' אם מצריקן היטב, מ"מ כך נהגו שצימות השבוע ממעטין בנחמ"ט אבל לכבוד שבת מנחמ"ט ומצריק כרגיל 54. כד. ומ"מ להעביר מטלית למה על גופו יש להקל 55. וכמו כן אם אינו אלא להעביר וזהמא או ריח רע (כמנזי ע"י זיעת כפות הרגלים), מותר לרחוץ מקום זה אף בצבון, וכן סיכה בצבון העשוי להסרת פלעים, ודאי שרי 56.

ארחות הלכה

49. חיי כתי' לחס' מו"ק כ"ג ע"א. וכעין זה הורה רבנו דהנוסעים לימים אלו עם ביב ושוהים מחוץ לביתם, פשוט הדבר שעליהם להביא בגדים כפי הצורך (אף שיש טרחא בדבר) ולא לכבס בתשעת הימים. נסעי גבריאג פליה הע' ח"ו. אולם לענין תינוקות שטרחא יתירה היא ליטול בעבורם בגדים רבים ככל צרכם, א"צ להחמיר. כתבי תלמידים. 50. רשימות. ועיין כה"ח סי' תקנ"א ס"ק ק"ז. ונשאל רבנו אם מותר לתקן בגדים אצל האומן בימים אלו לקראת שמחת נשואין של אחד מבני המשפחה שתערך לאחר כמה שבועות, והאומן דוחק לסיים, והשיב דבבגדים ישנים יש להקל. כתבי תלמידים. 51. שם. וכן נהגו בבית רבנו (ויש שהשתדלו לייחד תקונים אלו לט' הימים שפניות הנשים מתפירה וכיבוס וכו'), משום דהבטלה מביאה לידי שעמום). 52. כתבי תלמידים. והעיר אז רבנו שהנהגה זו להחליף משקפים וכדו' אך ורק לשם שינוי אופנתי ("מאדע") ללא צורך אחר, אין זו הדרך הראויה לבני תורה. 53. רשימות. וראה שו"ת שלמת חיים סי' שלי"ב ואגרות משה אורח ח"ג סו"ס פ'. 54. שם. 55. כתבי תלמידים. ועיין מ"ב סי' תקנ"ד סקב"ז לענין ת"ב דבטופח ע"מ להטפוח אסור, ומשמע דקודם ת"ב שרי. 56. שם (ועיין היטב במ"ב סי' תרי"ג סק"ב). ואם צריך להבדק אצל הרופא, יש מקום להקל לשטוף בצונן את המקום בגוף שאותו יבדוק הרופא, אם יש ודאי צורך בכך, אולם לכתחלה לא יקבע זמן הבדיקה בכה"ג בימים אלו אם אפשר לקבעו בימים אחרים. כתבי תלמידים. וכמו כן התיר רבנו לשואל לצחצח השיניים במשחה כרגיל בשבעת ימי אבלות. ולענין גלוח השער לצורך סיכה זו להסרת פצעים, ראה לעיל ציון 19 שהורה רבנו דיש להתיר רק עד השבוע שחל בו ת"ב. ולהשתמש בברשם העשוי להעביר ריח

ברחיצה כה בתשעת בו

כה. ועיין סי' תקנ"א ס"ט
 דחפיתת אשה לכתחלה
 טבילה במוצאי ח"כ תליא
 ציו"ד סי' קל"ט (פ"ג) ו
 אולם אין ללמוד מזה לעני
 צימי אבלותה לצורך טבי
 האבלות, דשאני עט"כ דו
 ברחיצה ולא אסור אלא
 צפי' תקנ"א שס, ועיי"ש
 סק"ו, משא"כ הרחי"ה ו
 חוץ ו' שאסורה מעיקר הד
 החכמ"א בכלל ק"כ ס"ו
 צמצמת משה סי' ה' דו
 במוצ"ש שלאחר האבל

רע מותר, ראין זה נחשב סיכ
 ראין ההיתר משום דה"ז לה
 סיכה, אלא משום דאין זה
 זוהמא (כמבואר בסי' תרי"ד ו
 ע"ד. 59. הליכות ביתה סי'
 וכן משמע בסי' תקנ"ו סק"ג
 כן מטעמי בריאות בלבד (וד
 ומצוות). כתבי תלמידים. והיו
 שבנוגע לאבלות על אב ואם
 הלבבות מהרגשת צער החרו
 ד' איכשר דרא, ורבו המדקדי
 יש להזהר שלא לעשות מט
 שנהגו כדי לעורר אבלות הח
 במעשים לשוב אל ד' ולצפ
 השפלה וכדומה, הוא גיב רק
 בסבון אין להתיר, אם לא ש
 ודאי שרי. ולחלק מן השואלי
 להתיר כלל אלא באופנים ז
 ורגילים לרחוץ בכל יום, והש

ברחיצה בה בתשעת כו הימים כו 57. L

דבר הלכה

ופרקוס לאשת איש ובה צוגרת שהגיעה
 לפרקה, שרי, כמבואר בשו"ע יו"ד (סי' שפ"א
 ס"ו) לענין אבילות לאחר ז' 59.
 בו, ומ"מ צמולאי ת"צ יש להקל ברחיצה
 מחמת זער, אף אם אינו זער כזה
 המתיר רחילה בתשעת הימים 60.
 בו, דמה שמלטער אין צו זר קולא, כי זהו
 תקון חכמים להצטער נימים אלו על
 תרצן בית המקדש, וכדאי הוא בית אלוקיני
 וכו', ולכן לא כל מצטער או איסטניס רשאי
 להקל בדבר 61. אכן מי שמלטער ביותר
 וסבלו רב עקב כך, יש להורות לו היתר לרחוץ
 צלון כפי ההכרח (בלא לסוך בסבון וכדו'),
 כולי האי לא תקנו 62. L

כה. ועיין סי' תקנ"א סט"ו צנה"ל (ד"ה אס)
 דחפיפת אשה לכחלה בערצ ת"צ לזורך
 טבילה צמולאי ת"צ תליא צפלוגמא דהרמ"א
 ציו"ד סי' קצ"ט (פ"ג) והש"ך שם (סק"ו).
 אולם אין ללמוד מזה לענין חפיפתה בעש"ק
 צימי אבילותה לזורך טבילה צמול"ש לאחר
 האבילות, דשאני עט"צ דמעיקר הדין מותר
 ברחיצה ולא אסור אלא ממנהגא כמבואר
 בסי' תקנ"א שם, ועיי"ש בטור ודרכי משה
 סק"ו, משא"כ הרחילה צחמין צימי אבילות
 תוך ז' שאסורה מעיקר הדין (ולכן אף שפסק
 החכמ"א בכלל ק"כ סי' כהש"ך מ"מ כחז
 צמלצת משה סי' ה' דאם אפשר תחפוף
 צמול"ש שלאחר האבילות) 58. וכחול

ארחות הלכה

רע מותר, דאין זה נחשב סיכה, ואפי' בת"ב עצמו אם יש צורך גמור, שרי. שם. ומסגנון דברי רבנו נראה
 דאין ההיתר משום דה"ו להעביר את הוזהמא שכתבו הפוסקים דשרי (עיין בה"ל סי' תקנ"ד סט"ו ד"ה
 סיכה), אלא משום דאין זה מעשה סיכה כלל. ולפי"ז לכאורה אף ביוהכ"פ דסיכה אסורה אפי' להעביר
 זוהמא (כמבואר בסי' תרי"ד ס"א), מי"מ בנר"ד שרי. 57. רשימות. 58. שמירת שבת כהלכתה פס"ה הני
 ע"ד. 59. הליכות ביתה סי' כ"ה הני ע'. 60. רשימות. ועיין מ"ב סי' תקנ"ח סק"ב דמוצאי ת"ב קיל טפי,
 וכן משמע בסי' תקנ"ו סק"ג עיי"ש. 61. רשימות. וכן לענין שחיה לא הסכים להתיר כלל אף כשעושה
 כן מטעמי בריאות בלבד (והוסיף שיש גם חלול שם שמים ח"ו בדבר בפני הרחוקים משמירת תורה
 ומצוות). כתבי תלמידים. והיה מעיר בכאב על ריבוי השואלים מדי שנה בשנה המבקשים צדדי היתר,
 שבנוגע לאבילות על אב ואם רח"ל כמעט שאין באים לבקש היתר, ורק לענין תשעת הימים שנתרופפו
 הלבבות מהרגשת צער החרבן והגלות מחפשים צדדי קולא. ואמר רבנו עוד בענין זה, דאף שבחסדי
 ד' איכשר דרא, ורבו המדקדקים בהלכה ושמים מעינים על כל צעד וצעד לדעת דבר ד' זו הלכה, מ"מ
 יש להזהר שלא לעשות מטפל עיקר, ולפעמים מרוב העיון והדקדוק בפרטי דינים אלו של המנהגים
 שנהגו כדי לעורר אבילות החורבן, נשכח ונדחה העיסוק בעיקר חובת הימים, לדאוג על החורבן ולפשפש
 במעשים לשוב אל ד' ולצפות לישועתו. 62. כתבי תלמידים. והי' אומר שמה שיש מקילים בערי
 השפלה וכדומה, הוא ג"כ רק מפני שהסבל שם הוא קשה מאד מפני רבוי הזיעה והלחות. ומ"מ רחיצה
 בסבון אין להתיר, אם לא שאין הוזהמא והזיעה עוברות ללא סבון, או שיש צורך רפואה בדבר דבכה"ג
 ודאי שרי. ולחלק מן השואלים אמר דמי"מ לא ירחץ כל גופו כאחת. וכן לענין אבילות תוך ל' לא הסכים
 להתיר כלל אלא באופנים הנ"ל. שם. ונשאל רבנו איך יש להורות בזה לבני חו"ל הדרים עתה בא"י
 ורגילים לרחוץ בכל יום, והשיב דמי שהוא בגדר איסטניס ממש שרי ברחיצה, אבל בסתמא אין להחזיקם

י"ט. ראש חדש אב שחל בערב שבת, רוחץ בו בדרכו כ"א אף בסבון⁶³.

L

דבר הלכה

כה. כמ"ש המ"ב (סי' מקנ"א סקפ"ט): ולאס גופו נחמין כל מי שרוחץ ממיד בע"ש לכבוד חל ר"ח בע"ש אזי מותר לרוחץ אף כל שבת⁶⁴.

ארחות הלכה

באיסטניסים אלא שרגילים בכך לתענוג, ואף להרגילים בכך ומרגישים קושי בלא רחיצה, אין נראה להתיר יותר מב' פעמים בשבוע, ועכ"פ בסבון ודאי אין להקל (ויצוין שגם לענין רחיצה ביו"ט הורה רבנו לרבני חו"ל דלדין דנהגינן שלא לרוחץ כל הגוף אפי' בצונן, כמש"כ המ"ב סי' שכ"ו סקכ"א (ועיין סי' תקי"א סקי"ח). אין חילוק בין יו"ט ראשון ליו"ט שני של גלויות, ואפי' חל יו"ט שני בערב שבת דחו"ל ג' ימים. ולא הסכים להתיר אף כשאמרו לו שרגילים הם לרוחץ בכל יום) 63. רשימות (ואולי זהו גם כוונת רבנו במש"כ בתשו' כת"י שהביא בס' נטעי גבריאלי (פמ"ג הע' ו') "שבשנה שר"ח הוא עש"ק ודאי שרי לרוחץ במרחץ לכבוד שבת", עיי"ש). ואמר רבנו לשואל, דהטבילה והרחיצה לכבוד שבי"ק בט' הימים נכון יותר שיעשה לאחר חצות, דאז ניכר טפי שהוא לכבוד שבת. וראה דרכי משה סי' תקנ"א אות ד' ח"ל, כתב בספר הפרנס דחופף ראשו סמוך לשבת וכן איתא בשו"ת מהרי"ל סי' ט"ו. עכ"ל. ובספר הפרנס (אות רע"א) הלשון "סמוך להכנסת כלה". וראה לעיל פי"א ציון 79 ועיין עוד שמירת שבת כהלכתה פמ"ב סעיף מ"ז. 64. ולענין טבילה במקוה לכבוד שבת עיין מ"ב שם סקצ"ה בשם האחרונים דהנהג' לטבול בכל ע"ש מותר בע"ש חזון ומי שמבטלה לפעמים מפני טרדת עסקיו או מפני הצנה אסור, עכ"ד. ולכאורה צ"ב מה בכך דמבטל לפעמים הרי סו"ס כוונתו עתה לכבוד שבת (ועיין אשל אברהם בוטשאטש שתמה כן). וביאר רבנו דבאמת מעלת הטבילה לכבוד שבת מצד עצמה לא עדיפא מאבלות החורבן, ולכן לא התירו לכל אדם טבילה זו, ורק אם נהוג כן בקביעות כיון דהוא דבר מצוה הו"ל כעין נדר, ולכן לא עדיף חיוב האבלות שתקנו חז"ל במניעת רחיצה מהחיוב שלא לבטל מנהג של מצוה, וכיון דע"כ חד מינייהו נדחה בע"ש זה, הרשות בידו לרחות מנהג האבלות מפני מנהג הטבילה לכבוד שבת, משא"כ במי שמבטלה לפעמים מפני טרדה וכדו'. עכ"ד. ויצוין שפעם הבחין רבנו בבחור מבאי ביתו שאינו הולך לטבול במקוה בערב שבת, וגער בו באמרו כי לא זו הדרך, וכבר נהגו במקומותינו כל ההרדים לדבר ד' בטבילה זו (ובחי' כת"י למס' שבת י"ד ע"א כתב דאין לחוש שלא לרוחץ אחר הטבילה, וכן מוכח מדברי היסוד ושורש העבודה שער ח' פ"א ואחר הטבילה דוקא ישתדל אחר מים חמין לרוחץ בהם פניו וכו' ומה טוב אם יוכל לרוחץ כל הגוף בהם", ומה שתמה בס' עמק יהושע האחרון (בשם הרי"מ אלטר הי"ד בנו של האדמו"ר רא"מ ז"ל מגור) מהא דמבואר בשבת שם דגזרו טומאה על מים שאובין כדי שלא יבואו בהם לאחר הטבילה, אין תמיהתו תמיהה, כי מה שגזרו הוא רק בנוגע לטומאה וטהרה, וכדי שלא יטעו לומר דהמים השאובין מטהרים כמבואר שם, משא"כ בנ"ד שהטבילה והרחיצה שניהם לכבוד שבת, מוטב שירחץ יפה אחר הטבילה במים נקיים דבהכי הוי כבוד טפי. עכ"ד. ומן הענין לציון שבהיותו במרחץ לא הניח רבנו בשום פנים לנהוג בו גינוני כבוד ורבנות, אלא התנהג בכל סדרי המרחץ ככל אדם בפשטות גמורה, ואף לבני הישיבות שהיו שם לא הניח כן (אבל עם הקרובים המנויים באה"ע סי' כ"ג סי' שלא ירחץ עמהם, נזהר ביותר שלא יהיו עמו במקוה, וכן הזהיר לאחרים, ואף שהרמ"א שם סיים דעכשיו נהגו היתר בדבר, הרי כתב הטעם דמכסין

ב. הנוהגים למ' כמ. אף לא ישהו מיל, וגם י

ערוותן בבית המרח בהולכין לרוחץ בי ולובשין הבגדים א לצדדים אמר בענו וספורים שונים כפי כליו, וכדו'. אולם שנים הי' מתלוה ויראה. ביניהם היו בש"ס, הרה"ג ר' ר' את ר' יוסף שי"סי פעם בצאתו מבית לדבר ד"ת ומיד ה עם הרי"י שימשלי מן הנוכחים אמר ו ועדיין לא נרגעה ו (כמובן כשאין צורן (ודובא בשו"ע הרב סי"ב, ועיין מ"ב שם לכסות הקטנים בפנ כתב דאיסור עמידד נגרם רק מפני שהא וגם אפשר דביממא ערומים ואינם מכס אין חיוב לכבות כי דמסתבר שבמקום אב. ובערוך השלחן ת"ב דאין זה רחיצה יש לחשוש שאלי"כ דא, לכן טבלו רק כ